Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
18.2.2026

johtava asiantuntija Suvi Pato-Oja

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 121/2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain, ulkomaalaislain 131 §:n sekä poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Esityksen tausta ja tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus vahvistaa rikostorjuntaa kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi. Osana tätä hallitus muun muassa arvioi ja parantaa edellytyksiä biometriikan käyttöön lainvalvonta- ja rikoksentorjuntatarkoituksissa. Esityksen tavoitteena on erityisesti, että poliisin ja Maahanmuuttoviraston hallussa olevia biometrisia tietoja olisi mahdollista käyttää nykyistä laajemmin vakavimpien rikosten torjunnassa. Ehdotetuilla muutoksilla edistettäisiin myös maanpuolustuksen suojaamista sekä kansallisen turvallisuuden suojaamista sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta.

Tavoitteena on myös täydentää suoraan sovellettavien EU:n SIS-asetusten sääntelyä siten, että poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettuja biometrisia tietoja olisi sallittua käyttää nykyistä laajemmin Schengenin tietojärjestelmään (SIS) tehtävissä kuulutuksissa. Muutoksilla tuettaisiin SIS-palauttamisasetuksen (EU) 2018/1860 tavoitetta vahvistaa EU:n palautuspolitiikan täytäntöönpanoa ja tehokkuutta sekä SIS-rajatarkastusasetuksessa (EU) 2018/1861 ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa (EU) 2018/1862 Schengenin tietojärjestelmälle säädettyä tavoitetta varmistaa turvallisuuden korkea taso unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella.

Esityksen taustalla on lisäksi kaksi eduskunnan lausumaa. Eduskunta on edellyttänyt, että sisäministeriö selvittää oikeudelliset ja muut edellytykset lainmuutokselle, jolla passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttäminen olisi mahdollista ainakin kaikkein törkeimpien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi (HE 206/2020 vp - EV 81/2021 vp). Eduskunta on myös edellyttänyt, että hallitus selvittää ja arvioi tarkkaan ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelyä koskevaa kansallista ja EU-sääntelyä, mukaan lukien edellytyksiä kansallisiin tietojärjestelmiin tallennettujen biometristen tietojen käyttämiselle SIS-asetusten mukaisissa kuulutuksissa, ja ryhtyy tarvittaessa asianmukaisiin toimiin kansallisen lainsäädännön muuttamiseksi (HE 35/2021 vp - EV 92/2022 vp).

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (616/2019, *poliisin henkilötietolaki*), henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua

lakia (615/2020, *maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki*), ulkomaalaislakia (301/2004) sekä poliisilakia (872/2011).

Poliisin henkilötietolain, maahanmuuttohallinnon henkilötietolain ja ulkomaalaislain säännöksiä biometristen tietojen käsittelystä muutettaisiin siten, että tietoja olisi mahdollista käsitellä nykyistä laajemmin muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Muutokset koskisivat poliisin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja.

Tietoja saisi käyttää ja luovuttaa eräiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi. Tietoja saisi luovuttaa nykyistä laajemmin myös Schengenin tietojärjestelmään sekä maanpuolustuksen suojaamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Yksittäisiä tietoja saisi käyttää henkilöllisyyden selvittämiseksi turvallisuusviranomaisten tehtävissä ja poliisilain säännöstä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla täsmennettäisiin.

Esityksellä selvennettäisiin myös poliisin henkilötietolain nykyisiä säännöksiä biometristen tietojen käyttämisestä lupahallinnossa. Lisäksi voimassa olevaan uhrin tunnistamista koskevaan sääntelyyn ehdotetaan täsmennyksiä. Lupahallinnolliseen käyttöön ja uhrin tunnistamiseen liittyviä muutoksia on kuvattu tarkemmin 1. lakiehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa.

Rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen

Esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja saisi käyttää, kun se olisi välttämätöntä eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Kyse olisi aina konkreettisen ja yksilöidyn teon estämisestä tai paljastamisesta taikka jo tapahtuneen rikoksen selvittämisestä. Tietojen käsittely ei olisi sallittua laajemmin rikosten ennalta ehkäisyn ja poliisin ennalta estävän toiminnan yhteydessä.

Tietojen käyttö olisi rajattu sellaisiin rikoksiin, joiden tehokkaan estämisen, paljastamisen ja selvittämisen arvioidaan olevan erityisen tärkeää yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Kyse olisi muun muassa vakavalaatuisista maanpetos- ja vakoilurikoksista sekä valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista, yleisvaarallisista rikoksista, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikoksista sekä rikoksista, joista laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 vuotta vankeutta. Tietoja saisi lisäksi käyttää esimerkiksi törkeiden vapaudenriistojen, törkeiden kiristysten ja törkeiden ampuma-aserikosten ja eräiden muiden usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen tyypillisesti liittyvien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Ulkomaalaisten osalta tietojen käsittely rikostorjunnassa olisi lisäksi sallittua sellaisten rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, joilla on voimassa olevaa poliisin henkilötietolakia koskevassa hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 39/2018 vp) arvioitu olevan kiinteä yhteys tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen. Sääntelyä kuitenkin rajattaisiin oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä voimassa olevaa tiukemmin siten, että ulkomaalaisten biometrisia tietoja ei olisi sallittua käyttää rikoslain 11 luvun 11 §:ssä tarkoitetun syrjinnän ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Erityisesti passi- ja henkilökorttirekistereiden kasvokuvien käytön on nähty tuovan merkittävää hyötyä rikostorjunnalle. Digitalisaation myötä kuva- ja videomateriaalien merkitys rikosten tutkinnassa ja estämisessä kasvaa jatkuvasti. Vakavilla ja suunnitelmallisilla rikoksilla on yhteiskunnan teknologisen kehityksen myötä lähes poikkeuksetta kosketuspinta myös verkkoympäristöön ja digitaaliseen materiaaliin. Esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden markkinat Suomessa koostuvat suurelta osin huumausaineiden kaupasta, johon kytkeytyy myös ampuma-aserikollisuutta ja väkivaltaa. Kaupankäynnin ja viestinnän digitalisoituminen ovat vauhdittaneet järjestäytyneen

rikollisuuden verkostoitumista ja suurin osa rikollisuudesta toimii ainakin osittain tietoverkossa ja sosiaalisen median kanavissa.

Ehdotetuilla muutoksilla pyrittäisiin vaikuttamaan myös katujengi-ilmiöön sekä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin, joiden määrä on kasvanut. Nuorisorikollisuus on viime vuosina myös raaistunut ja esimerkiksi nuorten välinen nöyryytysväkivalta on yleistynyt. Nöyryytysväkivaltaan liittyy useissa tapauksissa myös tilanteiden kuvaamista ja videointia. Mahdollisuus tekijöiden ja uhrien tunnistamiseen parantaisi poliisin mahdollisuuksia puuttua tehokkaasti tilanteeseen ja edistäisi sekä rikoksentekijöiden saattamista rikosvastuuseen että nuorten rikoksentekijöiden rikoskierteen katkaisemista viranomaisyhteistyön avulla.

Vakavien rikosten kohdalla yksittäisenkin rikoksen selvittämis- ja estämisintressi sekä yhteiskunnallinen merkitys on lähtökohtaisesti suuri. Vaikka esityksen suurimmat hyödyt liittyisivät biometristen kasvokuvien käyttöön, yksittäistapauksissa myös sormenjälkien käsittelyllä voitaisiin saavuttaa turvallisuuden näkökulmasta merkittäviä hyötyjä. Poliisin tilastojen mukaan esityksessä tarkoitettujen rikosten osalta suurimmat lukumäärät ovat viimeisten vuosien aikana liittyneet törkeisiin huumausainerikoksiin, raiskauksiin ja törkeisiin pahoinpitelyihin. Sormenjälkitietojen hyödyt korostuisivat erityisesti tapauksissa, joissa rikoksen tutkinta on jouduttu keskeyttämään, koska käytössä olevien tutkintatoimenpiteiden avulla ei ole saatavilla lisätietoa.

Poliisi saisi edellytysten täyttyessä verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saamiaan tietoja automatisoidusti kaikkiin rekisteriin aiemmin tallennettuihin biometrisiin tietoihin. Lisäksi säännökset mahdollistaisivat yksittäisen kasvokuvan ottamisen rekisteristä ja sen vertaamisen esimerkiksi valvontakamera-aineistoon vakavasta rikoksesta epäillyn tai rikoksen uhrin löytämiseksi.

Merkittävän vaaran estäminen

Voimassa olevassa poliisin henkilötietolaissa säädetään poliisin oikeudesta käyttää rekisteritietoja hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta esityksessä tarkoitettuihin biometrisiin tietoihin, joiden käsittelyedellytyksiä on rajoitettu muita tietoja tiukemmin. Esityksessä ehdotetaan, että myös passirekisterin, henkilökorttirekisterin ja ulkomaalaisten biometrisia tietoja voitaisiin käsitellä merkittävän vaaran estämiseksi. Käsillä olevan merkittävän hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan vaaran estämiseen liittyy siinä määrin painavia henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseen kytkeytyviä intressejä, että ehdotettu yksityisyyden suojan rajoitus on arvioitu välttämättömäksi.

Käytännössä erityisesti poliisin rekistereihin talletetuilla kasvokuvilla on arvioitu olevan merkitystä vaaran estämiseen liittyvissä tehtävissä. Poliisi voi saada tiedon uhkatilanteesta, jonka kohteena oleva henkilö voidaan tunnistaa vain vertaamalla hänen tietojaan laajaan kuva-aineistoon. Kyse voisi olla esimerkiksi kiireellisestä tarpeesta tunnistaa valvontakamerakuvissa näkyvä henkilö, jonka tiedetään altistuvan henkeä tai terveyttä uhkaavalle merkittävälle vaaralle. Vaaran kohteena olevan henkilön tunnistaminen akuuteissa vaaratilanteissa mahdollistaisi esimerkiksi henkilön varoittamisen tai muun puuttumisen tilanteeseen. Vastaavasti valvontakamerakuvista voidaan pyrkiä tunnistamaan myös uhkaa aiheuttava henkilö tai uhri esimerkiksi ampumavälikohtauksissa osallisena olleiden henkilöiden joukosta. Henkilöiden nopealla tunnistamisella voitaisiin vaikuttaa esimerkiksi katujengien välisen kostonkierteen katkaisemiseen.

Henkilöllisyyden selvittäminen

Turvallisuusviranomaisten toiminnan kohdehenkilön luotettava tunnistaminen heti toimenpiteitä aloitettaessa on ensiarvoisen tärkeää. Esimerkiksi väärennettyjen asiakirjojen esittäminen, toisen henkilön asiakirjan esittäminen tai muuten tahallisesti annetut väärät tiedot voivat merkittävästi

hankaloittaa toimenpiteiden oikeaa kohdentamista. Yksittäisiä rekisteritietoja voisi ehdotuksen mukaan käsitellä henkilöllisyyden selvittämiseksi tilanteissa, joissa viranomaisten toimivaltuuksia koskeva sääntely mahdollistaa henkilöllisyyden selvittämisen henkilötuntomerkkien avulla. Henkilöllisyyden selvittäminen esityksessä tarkoitettujen biometristen tietojen avulla olisi mahdollista ainoastaan poliisilain, rajavartiolain (578/2005), rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015), tullilain (304/2016) tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) mukaisin edellytyksin. Yksittäisten tietojen vertaaminen henkilöllisyyden selvittämiseksi olisi mahdollista vain tilanteissa, joissa se on välttämätöntä henkilöllisyyden todentamiseksi eikä henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan tai muiden käytettävissä olevien tietojen avulla.

Ehdotettu säännös ei muodostaisi uutta toimivaltaperustetta henkilötuntomerkkien ottamiseen. Säännös ei myöskään mahdollistaisi henkilön tunnistamista vertaamalla hänen tietojaan laajemmin koko passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tai kaikkiin ulkomaalaisten tietoihin, vaan ainoastaan huomattavasti rajatumman henkilöllisyyden todentamisen yksi yhteen -vertailun avulla. Henkilön biometrisia tietoja voisi siten verrata vain yksittäisiin aiemmin rekisteriin talletettuihin biometrisiin tietoihin, eikä säännöksen nojalla olisi sallittua tehdä muiden rekisteröityjen tietoihin kohdistuvia vertailuja. Menettely täydentäisi muita käytettävissä olevia, ensisijaisia tunnistusmenetelmiä. Esityksessä tarkoitetut biometriset tiedot eivät siten olisi yleisesti käytettävissä poliisin tai muiden turvallisuusviranomaisten operatiivisissa tehtävissä.

Turvallisuusviranomaisten toimien kohteen henkilöllisyyden luotettavaa varmentamista voidaan pitää myös henkilön oikeusturvan kannalta merkittävänä. Yksittäisten rekisteritietojen käyttämisellä henkilöllisyyden todentamisessa vähennettäisiin tarvetta käyttää henkilön oikeuksiin enemmän puuttuvia keinoja, kuten kiinniottamista.

Tietojen luovuttaminen Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille

Poliisin henkilötietolaissa säädettäisiin poliisin oikeudesta luovuttaa esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja muille turvallisuusviranomaisille silloin, kun se olisi välttämätöntä näiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.

Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat voisivat saada tietoja vain sellaisten rikosten osalta, joiden estäminen, paljastaminen tai selvittäminen kuuluu niiden tehtäviin. Rajavartiolaitos voisi pyytää vertailua esimerkiksi silloin, kun se on välttämätöntä törkeän ihmiskaupan tai muun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaan kuuluvan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tulli voisi pyytää vertailua esimerkiksi törkeän huumausainerikoksen tai muiden rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa määriteltyjen tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Pääesikunnan tehtävänä on uuden sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain mukaan estää, paljastaa ja selvittää muun muassa rikoksia, jotka käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä. Näihin rikoksiin kuuluu sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) mukaan myös vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, kuten tappo, murha ja surma.

Esityksessä tarkoitettujen vakavien rikosten torjuntaan on valmistelussa arvioitu liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi riippumatta siitä, mikä viranomainen on asiassa toimivaltainen. Vastaavasti myös uhrin tunnistamista ja merkittävän vaaran estämistä voidaan pitää välttämättömänä kaikkien tietojen saantiin oikeutettujen viranomaisten osalta, kun viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittaminen sitä edellyttää. Tietoja voisi siten luovuttaa Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille myös näihin tarkoituksiin. Esimerkiksi tunnistamattomaksi jääneiden uhrien tunnistaminen kuuluu pääsääntöisesti poliisin tehtäviin, mutta poikkeusoloissa myös Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien voi olla välttämätöntä tunnistaa uhreja biometristen tietojen avulla. Vaaran torjumisessa

kyse taas voisi olla niin normaali- kuin poikkeusoloissa esimerkiksi räjähtämättömiin ammuksiin liittyvästä hengelle ja terveydelle aiheutuvan vaaran torjumisesta.

Laajempien vertailujen lisäksi yksittäisiä rekisteritietoja saisi luovuttaa henkilön löytämiseksi sekä edellisessä jaksossa kuvatusti henkilöllisyyden selvittämiseksi toimivaltuussääntelyn mukaisin edellytyksin.

Tietojen luovuttaminen suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle

Suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen voisivat saada passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Sotilastiedusteluviranomainen voisi saada tietoja myös maanpuolustuksen suojaamiseksi. Ehdotuksen tavoitteena on varmistaa suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen kyky vastata turvallisuusympäristön nopeaan muutokseen ja heikkenemiseen. Kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavalla toiminnalla viitataan kansanvaltaista valtio- ja yhteiskuntajärjestystä, yhteiskunnan perustoimintoja, suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä tai kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaavaan toimintaan. Kyse voi olla esimerkiksi terrorismiin liittyvästä toiminnasta, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tai ulkomaisten tiedustelupalvelujen toiminnasta taikka Suomen turvallisuuden kannalta keskeisen valtion levottomuuksista.

Suojelupoliisin osalta keskeisiä siviililuontoisia valtioon kohdistuvia vakavia turvallisuusuhkia ovat terrorismi, ulkovaltojen Suomeen ja sen etuihin kohdistama vakoilu tai tiedustelu, joukkotuhoaseiden ja kaksikäyttötuotteiden levittämispyrkimykset sekä sellainen kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus, joka pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai soluttautumaan valtiorakenteisiin. Sotilastiedustelu hankkii ja käsittelee tietoa Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Suojelupoliisilla ei ole toimivaltaa selvittää rikoksia, mutta tietoja voitaisiin luovuttaa suojelupoliisille myös rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi siltä osin kuin se kuuluu suojelupoliisin tehtäviin. Suojelupoliisi voisi siten saada tietoja, kun se olisi välttämätöntä rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa tarkoitettujen rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi.

Muutos ei koskisi poliisin tai Maahanmuuttoviraston rekisteriin ulkomaalaislain nojalla kerättäviä biometrisia tietoja. Valtion turvallisuuden suojaaminen kuuluu jo näiden tietojen alkuperäisiin ulkomaalaislaissa ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa säädettyihin käsittelytarkoituksiin. Ulkomaalaisten tietoja voisi jatkossakin käyttää nykyistä vastaavasti valtion turvallisuuden suojaamiseksi.

Tietojen luovuttaminen SIS-järjestelmään ja muille EU-jäsenvaltioille

Poliisin henkilötietolakiin ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin ja Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettujen biometristen tietojen luovuttamisesta eräisiin SIS-järjestelmään tehtäviin kuulutuksiin. Lisäksi ulkomaalaislain 131 §:n säännöstä poliisin rekisteriin talletettujen ulkomaalaisten tietojen käyttämisestä täydennettäisiin siten, että tietoja voitaisiin luovuttaa nykyistä laajemmin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin. Biometristen tietojen luovuttamisen arvioidaan olevan EU-oikeuden etusijan edellyttämää, koska tiedot olisivat jatkossa käytettävissä vastaavien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä myös kansallisesti.

SIS-poliisiyhteistyöasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen mukaisten kuulutusten tallentaminen on asetusten mukaan mahdollista vain, jos se on oikeasuhteista. Ennen kuulutuksen tallentamista ja

kuulutuksen voimassaoloa jatkaessaan jäsenvaltioiden on määritettävä, onko tapaus niin vakava, merkityksellinen ja tärkeä, että siitä tarvitaan kuulutus.

SIS-järjestelmään luovutettuja tietoja voidaan käyttää suoraan SIS-asetusten nojalla lainvalvontatarkoitukseen laajemmin kuin kansallisessa sääntelyssä ehdotetaan. Tältä osin kyse on kuitenkin suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia säännöksiin, jotka koskevat poliisin henkilötietojen luovuttamista muille Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisille. Esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja voitaisiin kuitenkin jatkossa luovuttaa myös näille viranomaisille nykyistä laajemmin voimassa olevan sääntelyn nojalla. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla poliisin rekisteriin tallennettuja tietoja saa voimassa olevan poliisin henkilötietolain mukaan luovuttaa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaiseen käsittelytarkoitukseen samoilla edellytyksillä kuin poliisi saa itse käsitellä kyseessä olevia henkilötietoja.

Päätöksentekomenettely ja vertailujen toteuttaminen

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättäisi kirjallisesti vertailujen tekemisestä merkittävän vaaran estämiseksi sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Laissa säädettäisiin myös päätöksen sisällöstä. Päätöksestä olisi käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että laissa tietojen vertaamiselle säädetyt edellytykset täyttyvät. Päätöksessä olisi siten oltava esimerkiksi selvitys vertailun välttämättömyydestä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran estämiseksi. Lisäksi selvityksestä olisi käytävä ilmi, ettei henkilöä ole voitu tunnistaa muiden poliisilla olevien tietojen avulla.

Yksittäisten rekisteritietojen käyttö henkilöllisyyden selvittämiseksi tai henkilön löytämiseksi ei edellyttäisi kirjallista päätöstä. Yksittäisen biometrisen kasvokuvan tai sormenjälkitiedon käsittelyn arvioidaan olevan laajempaan rekisteritietojen vertailuun verrattuna huomattavasti vähemmän puuttuva keino, jonka osalta ei olisi tarpeen säätää yleislainsäädännön velvoitteita täydentävästä päätöksentekovelvoitteesta. Päätöksentekovelvoite ei myöskään koskisi ulkomaalaislain nojalla kerättyjen tietojen käsittelyä valtion turvallisuuteen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Myös näissä käsittelytarkoituksissa olisi noudatettava yleistä tietosuojalainsäädäntöä, kuten rekisteröidyn oikeuksia ja oikeussuojakeinoja koskevia vaatimuksia.

Ainoastaan erikseen nimetyllä, asianmukaisen koulutuksen saaneella keskusrikospoliisin virkamiehellä olisi oikeus suorittaa vertailuja merkittävän vaaran estämiseksi ja rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Keskusrikospoliisin virkamiehen vastuulla olisi myös tarkistaa, että vertailulle säädetyt edellytykset täyttyvät eikä henkilöä voida tunnistaa tai hänen henkilöllisyyttään todentaa muiden poliisin tietojen, kuten ns. rikosperusteisten tuntomerkkitietojen avulla. Muilla poliisin yksiköillä ja tietojen saantiin oikeutetuilla viranomaisilla ei olisi pääsyä tietoihin automatisoitujen vertailujen tekemiseksi. Käytännössä erityisosaamista vaativa sormenjälkivertailujen tekeminen on keskitetty keskusrikospoliisin rikostekniseen laboratorioon.

Myös muu kuin keskusrikospoliisin palveluksessa oleva asianmukaisen koulutuksen järjestelmän käyttöön ja kasvokuvavertailujen tekemiseen saanut poliisin virkamies voisi kuitenkin vertailla biometrisia kasvokuvia henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Vertailun tuloksia saisi tässä tapauksessa käyttää ainoastaan poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Alustavaksi tunnistamiseksi tehtyä vertailua ei siten olisi sallittua käyttää esimerkiksi näyttönä rikosasiassa. Varsinaiset vertailulausunnot tulisi tarvittaessa pyytää keskusrikospoliisin rikostekniseltä laboratoriolta.

Ulkomaalaislain nojalla kerättyjen biometristen tietojen käyttöön valtion turvallisuuden suojaamiseksi sekä eräiden valtion turvallisuuden suojaamiseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ei ehdoteta erillisiä menettelysäännöksiä, vaan tietoja olisi sallittua käyttää nykyistä vastaavin edellytyksin. Vertailujen toteuttamista koskevia menettelysäännöksiä ei sovellettaisi myöskään yksittäisten rekisteritietojen käsittelyyn henkilöllisyyden selvittämiseksi tai henkilön löytämiseksi.

Tietojen luovuttaminen muille lainvalvontaviranomaisille edellyttäisi Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa olevan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vastaavan Puolustusvoimien virkamiehen kirjallisesti tekemää päätöstä tietojen pyytämisestä. Tietoja saisi luovuttaa ainoastaan osana poliisin suorittaman vertailun tuloksia. Vertailun tekeminen olisi sallittua ainoastaan, jos henkilöä ei ole tunnistettu tietoja pyytävän viranomaisen hallussa olevien tietojen tai muiden poliisin tietojen avulla. Yksittäisten rekisteritietojen saaminen henkilöllisyyden selvittämiseksi tai henkilön löytämiseksi ei kuitenkaan edellyttäisi erillistä kirjallista päätöstä. Näissä tapauksissa ei olisi kyse laajamittaisesta rekisteritietojen vertailusta, joka kohdistuisi myös muiden henkilöiden tietoihin.

Suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies taikka tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies päättäisi passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietojen käyttämisestä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta tai maanpuolustuksen suojaamiseksi. Vertailun tekeminen olisi sallittua ainoastaan, jos henkilöä ei ole tunnistettu suojelupoliisin tai sotilastiedusteluviranomaisen hallussa olevien tietojen avulla. Suojelupoliisi ja sotilasviranomainen vastaisivat näissä tapauksissa myös vertailujen toteuttamisesta, jotta voitaisiin varmistaa vertailuaineistona käytettyjen biometristen tietojen käsittely niiden korkean tietoturvallisuusluokituksen edellyttämällä tavalla.

Esityksen suhde perustuslakiin

Esitys on merkityksellinen erityisesti perustuslain 7 §:ssä säädetyn oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen ja 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta. Esitystä on lisäksi arvioitu perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden, 9 §:ssä säädetyn liikkumisvapauden sekä 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan kannalta.

Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Oikeus tietojen käyttöön rikostorjunnallisessa tarkoituksessa olisi rajattu sellaisiin säännöksissä yksilöityihin rikoksiin, joiden tehokasta estämistä, paljastamista ja selvittämistä voidaan pitää erityisen tärkeänä sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Näiden rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen on valmistelussa arvioitu liittyvän painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka voivat perustella poikkeamista tietojen alkuperäisestä käsittelytarkoituksesta. Ehdotetun sääntelyn tavoitteet liittyvät osaltaan myös perustuslain 7 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseen. Henkilökohtaista turvallisuutta suojattaisiin myös ehdotetulla mahdollisuudella käsitellä biometrisia tietoja hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi selvennettäväksi poliisilain sääntelyä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla. Henkilöllisyyden selvittämistä koskevalla sääntelyllä toteutetaan perustuslain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua toimeksiantoa säätää lailla henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisen perusteista. Poliisin henkilötietolaissa ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää nykyisestä poiketen myös passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja yksittäisvertailuihin tilanteissa, joissa toimivaltuussääntelyn mukaiset edellytykset henkilöllisyyden selvittämiselle täyttyvät. Ehdotetulla poliisilain muutoksella ja oikeudella

yksittäisten rekisteritietojen käyttämiseen vähennettäisiin tarvetta käyttää henkilön oikeuksiin enemmän puuttuvia keinoja kuten kiinniottamista, jonka tulisi olla viimesijainen keino henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Henkilötietojen käsittelyssä noudatettava yleislainsäädäntö määrittyy tietojen käsittelytarkoituksen mukaisesti. Käsittelyyn sovelletaan joko yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää kansallista tietosuojalakia (1050/2018) tai rikosasioiden tietosuojalakia (1054/2018) näiden yleissäädösten soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti. Esityksessä ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely annettaisiin osittain yleisen tietosuoja-asetuksen kansallisen liikkumavaran puitteissa ja osittain rikosasioiden tietosuojadirektiivin kansallista täytäntöönpanolainsäädäntöä täydentävänä erityissääntelynä. Sääntely koskisi henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, käsittelyyn sovellettavaa menettelyä sekä henkilötietojen luovuttamista muille viranomaisille. Esityksessä ehdotetaan myös EU:n SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä biometristen tietojen luovuttamisesta SIS-järjestelmään.

Biometriset tiedot kuuluvat yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta. Esityksessä ehdotettu biometristen tietojen käsittely koskee yksityiselämän suojaan kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä ja edellyttää siitä aiheutuvien riskien vuoksi täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä. Täydentävä sääntely on arvioitu välttämättömäksi myös salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevalle sääntelylle asetettujen edellytysten vuoksi. Ehdotettu tietojen käsittely on rajattava tietosuojalainsäädännön vaatimusten mukaisesti vain välttämättömään ja sääntelyssä on noudatettava erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä koskevia edellytyksiä.

Esityksessä ei ehdoteta uusien arkaluonteisia tietoja sisältävien tietokantojen perustamista tai muutoksia edellytyksiin, joilla poliisi voi kerätä biometrisia tietoja rekisteröintiä varten. Sääntely koskisi jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin kerättävien tietojen käsittelyedellytyksiä. Tietojen käsittely olisi kaikilta osin sidottu välttämättömyysedellytykseen, jonka toteutuminen toimivaltaisen viranomaisen olisi varmistettava ennen käsittelyä. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia myöskään poliisin oikeuteen säilyttää biometrisia tietoja rikosasioiden yhteydessä, vaan tietojen säilyttämisessä on noudatettava voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä asetettuja sallittuja säilytysaikoja. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttöä rikostorjuntaan ehdotetaan kuitenkin suojatoimena rajattavaksi siten, että tietojen käyttö olisi sallittua vain kymmenen vuoden ajan tiedon merkitsemisestä rekisteriin.

Tietojen käsittely uusissa käsittelytarkoituksissa olisi tiukasti rajattua, eikä muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta siten muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai lupahallinnolliseen käyttöön verrattuna merkittäväksi käyttötavaksi. Käytettävissä olevien tilastotietojen valossa on arvioitu, että ehdotettu tietojen käsittely rikostorjunnassa olisi lupahallinnolliseen käyttöön verrattuna varsin vähäistä. Uusia käyttötarkoituksia koskevat säännökset mahdollistaisivat biometristen tietojen vertailun ainoastaan viimesijaisena tunnistuskeinona tilanteissa, joissa se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä eikä henkilöä voida luotettavasti tunnistaa muiden tietojen avulla. Myös tiedusteluviranomaisten osalta säädettäisiin vertailun viimesijaisuudesta muihin tunnistamiskeinoihin nähden. Vertailun edellytyksenä olisi välttämättömyyden lisäksi muun muassa se, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden suojelupoliisin tai sotilastiedusteluviranomaisen tietojen avulla.

Alustavan arvion mukaan sormenjälkiä voitaisiin vertailla keskusrikospoliisissa noin 250 tapauksessa vuositasolla. Kasvokuvavertailut olisivat käyttökelpoisia jonkin verran useammissa tapauksissa kuin sormenjälkivertailut. Sen sijaan lupahallinnossa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia

tietoja käsitellään jokaisen asiakirjahakemuksen yhteydessä. Myönnettyjen passien ja henkilökorttien määrät ovat vuosien 2020–2024 välillä vaihdelleet vuosittain noin 700 000 asiakirjasta noin 1 400 000 asiakirjaan. Kaikkia passirekisterin ja henkilökorttirekisterin kasvokuvia ja sormenjälkitietoja käytetään siten vertailujen tekemiseksi lupahallinnossa noin 700 000–1 400 000 kertaa vuodessa. Muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta ei muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai edes määrällisesti merkittäväksi käyttötavaksi verrattuna tietojen käsittelyyn lupahallinnossa.

Esityksessä ei ehdoteta erityissääntelyä sellaisista asiakokonaisuuksista, joista jo säädetään kattavasti ja täsmällisesti yleislainsäädännössä. Tietosuojalain 6 §:ssä säädetään erityisten henkilötietoryhmien käsittelyssä edellytetyistä asianmukaisista ja erityisistä suojatoimenpiteistä, jotka rekisterinpitäjän on toteutettava, kun erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvasta käsittelystä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaissa on lisäksi yksityiskohtaiset säännökset muun muassa rekisterinpitäjän velvollisuuksista sekä rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, henkilötietojen käsittelyn valvonnasta ja lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista. Vastaavasti rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, valvontaviranomaisesta ja oikeusturvasta, vahingonkorvauksesta, rangaistuksista ja vaitiolovelvollisuudesta. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia voimassa olevaan rekisteröidyn oikeuksia ja oikeussuojakeinoja koskevaan sääntelyyn, joka turvaa henkilötietojen suojan toteutumista. SIS-järjestelmään tallennettujen henkilötietojen käsittelystä, rekisteröidyn oikeuksista ja oikeussuojakeinoista sekä valvontaviranomaisista säädetään lisäksi suoraan sovellettavissa EU:n SIS-asetuksissa.

Esityksessä ei ehdoteta sääntelyä, joka mahdollistaisi yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 13 §:ssä tarkoitettujen automatisoitujen yksittäispäätösten tekemisen. Automaattinen kasvokuvavertailu ja sormenjälkien vertailu ovat aina suuntaa antavia, eikä yksinomaan automaattisen vertailun perusteella voida toteuttaa henkilön perusoikeuksiin vaikuttavia toimenpiteitä. Lopullisen päätöksen henkilön tunnistamisesta tekee aina luonnollinen henkilö eli virkamies, joka päättää myös asiasta seuraavat jatkotoimenpiteet.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia myöskään poliisin mahdollisuuksiin käyttää kasvojentunnistusteknologiaa tehtäviensä suorittamiseksi. Suomessa voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista reaaliaikaista biometrista etätunnistamista poliisin lainvalvontatehtävissä. Poliisi käyttää kuitenkin jälkikäteistä biometrista etätunnistamista nykyisen kansallisen toimivaltuussäännelyn puitteissa. Ehdotetut muutokset koskevat ainoastaan poliisin oikeutta käsitellä passirekisterissä ja henkilökorttirekisterissä olevia biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla kerättyjä biometrisia tietoja. Biometrisessa etätunnistamisessa olisi aina noudatettava suoraan sovellettavassa EU:n tekoälyasetuksessa (EU) 2024/1689 tunnistamiselle asetettuja reunaehtoja sekä tekoälyasetusta jatkossa täydentävää kansallista sääntelyä.

Kaikessa poliisin henkilötietolaissa tarkoitetussa henkilötietojen käsittelyssä on lain 2 §:n mukaisesti noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Käsittelyssä on noudatettava myös tietosuojan yleislainsäädännön edellytyksiä, kuten henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita. Näihin periaatteisiin kuuluu muun muassa tarpeellisuusvaatimus. Käsiteltävien henkilötietojen on oltava käsittelyn tarkoituksen kannalta asianmukaisia ja tarpeellisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Ehdotettu sääntely ei mahdollistaisi tietojen käsittelyä laajemmin kuin rikostorjunnan intressi edellyttäisi.

Liikkumisvapaus

Maasta poistumisen vapautta ja sen rajoituksia toteutetaan passia ja henkilökorttia koskevan sääntelyn avulla. Valmistelussa on arvioitu, että tietojen sallittujen käyttötarkoitusten laajentuminen voi

välillisesti vaikuttaa maasta poistumisen vapauteen sellaisten henkilöiden osalta, jotka jättävät asiakirjan hakematta rekisteritietojen uusien käyttötarkoitusten takia. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta muutoksia passin ja henkilökortin myöntämis- ja peruuttamisedellytyksiä koskevaan sääntelyyn, asiakirjan hakijalta kerättäviin tietoihin tai passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietosisältöön. Ehdotetun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn ei arvioida muodostavan tosiasiallista estettä liikkumisvapauden toteuttamiselle.

Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Esityksessä ehdotetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin säännöksiä oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettujen biometristen tietojen käyttämisestä eräisiin SIS-järjestelmään talletettaviin kuulutuksiin, kuten SIS-palauttamisasetuksessa tarkoitettuihin palauttamista koskeviin kuulutuksiin. Esityksessä ehdotetuilla henkilötietojen käsittelyä koskevilla säännöksillä ei puututa YK:n ihmisoikeusjulistuksessa, Geneven pakolaissopimuksessa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa turvattuun oikeuteen hakea turvapaikkaa tai palauttamiskiellon periaatteeseen. Ehdotetuilla maahanmuuttohallinnon henkilötietolain säännöksillä ei muuteta henkilön oikeutta hakea turvapaikkaa tai käännyttämis- tai karkottamispäätöksen tekemistä koskevaa sääntelyä. Kolmannen maan kansalaisen asema arvioidaan voimassa olevan sääntelyn mukaisesti jo ennen palauttamiskuulutuksen tallentamista SIS-järjestelmään. Palautuskiellon periaate velvoittaa viranomaisia jatkossakin palautusten täytäntöönpanossa, vaikka henkilöstä olisi tallennettu palauttamiskuulutus.

Yhdenvertaisuus

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin ja Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettuja biometrisia tietoja ei ole mahdollista käyttää lainkaan rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää rikostorjunnassa, mutta ainoastaan eräiden valtion turvallisuuteen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Lisäksi esityksessä tarkoitetuista tiedoista ainoastaan ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättyjä biometrisia tietoja voidaan nykyään käyttää rajoitetusti eräissä SIS-kuulutuksissa. Ehdotettujen muutosten arvioidaan lisäävän yhdenvertaisuutta, koska niillä mahdollistettaisiin sekä Suomen kansalaisten että ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden biometristen tietojen käyttäminen nykyistä laajemmin eri käsittelytarkoituksiin.

Eri henkilöryhmät olisivat kuitenkin jatkossakin jossain määrin erilaisessa asemassa suhteessa rikosvastuun toteutumiseen ja arkaluonteisten tietojen käsittelyn laajuuteen. Ulkomaalaisista lakiesityksen vaikutusten ulkopuolelle jäävät pääasiassa Suomessa oleskelevat muiden EU-maiden kansalaiset. Alle kolme kuukautta maassa oleskelevien EU-kansalaisten ei tarvitse rekisteröidä oleskeluaan. Unionin kansalaisen rekisteröidessä oleskeluoikeutensa häneltä ei niin ikään oteta biometrisia tietoja. Osalla unionin kansalaisista voi kuitenkin olla Suomessa myönnetty ulkomaalaisen henkilökortti, jolloin heidänkin tietonsa ovat henkilökorttirekisterissä ja siten esityksen vaikutusten piirissä.

Henkilöryhmien välisiä eroja syntyisi myös siitä, että passirekisterin, henkilökorttirekisterin ja unionin kansalaisten perheenjäsenten oleskelukortin hakijoiden biometristen tietojen käyttöä rikostorjunnassa ehdotetaan rajoitettavaksi jonkin verran tiukemmin kuin muiden ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden. Suomen kansalaisen ei myöskään ole pakko hakea passia eikä henkilökorttia eikä siten tulla rekisteröidyksi passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin, kun taas Suomessa oleskellakseen muiden ulkomaalaisten kuin EU-kansalaisten on annettava biometrisiä tietojaan rekisteröitäväksi ulkomaalaislain nojalla.

Erot passirekisterin, henkilökorttirekisterin ja unionin kansalaisten perheenjäsenten oleskelukortin hakijoiden biometristen tietojen käytön sekä muiden ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden biometristen tietojen käytön välillä perustuvat siihen, että tiedot on jo lähtökohtaisesti rekisteröity eri tarkoituksia varten. Esityksessä ehdotetut laajennukset tietojen rikostorjunnalliseen käyttöön vastaisivat toisiaan kaikkien rekisteröityjen ryhmien osalta. Ulkomaalaislain nojalla kerättyjen tietojen laajempi käyttö olisi mahdollista vain sellaisten rikosten osalta, joiden on jo voimassa olevassa lainsäädännössä arvioitu liittyvän kiinteästi tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen. Sääntelyä rajattaisiin oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä voimassa olevaa tiukemmin siten, että ulkomaalaisten biometrisia tietoja ei enää olisi sallittua käyttää rikoslain 11 luvun 11 §:ssä tarkoitetun syrjinnän ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Syrjinnästä laissa säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta. Syrjinnän estämisen, paljastamisen tai selvittämisen ei siten arvioida olevan painoarvoltaan yhtä tärkeää kuin muiden säännöksessä tarkoitettujen rikosten, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

Passi ja henkilökortti voidaan myöntää myös alaikäiselle. Alle 12-vuotiaalta ei oteta asiakirjaa varten sormenjälkiä, vaan ainoastaan kasvokuva. Myös ulkomaalaislain nojalla kerätyissä tiedoissa on alaikäisten biometrisiä tietoja. Esityksessä ehdotetulla biometristen tietojen käsittelyllä puututaan siten lasten yksityisyyden suojaan. Sekä alaikäisten epäiltyjen että uhrien mahdollisimman luotettavan tunnistamisen voidaan kuitenkin katsoa olevan myös lapsen etu. Erityisesti alaikäisten uhrien biometristen kuvatietojen arvioidaan parantavan mahdollisuuksia puuttua muun muassa verkkomaailmassa tapahtuvaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Myös viime vuosina merkittävästi lisääntyneissä alaikäisten tekemissä rikoksissa, kuten ryöstöissä ja nuorten välisessä nöyryytysväkivallassa, uhri on tyypillisesti alaikäinen. Alaikäinen voi lisäksi olla epäiltynä rikoksesta tai rikollisesta teosta, joten alaikäisten tietoja voitaisiin joutua käyttämään myös epäillyn tunnistamiseksi. Kysymys ei ole pelkästään rikosvastuun selvittämisestä, vaan myös rikollisesta teosta epäillyn alaikäisen tunnistamisesta ja saamisesta nopeasti lastensuojelun piiriin.

Kuten aikuisten, myös nuorten osalta vain pieni osa rikosepäilyistä johtaisi epäillyn tai uhrin biometriseen tunnistamiseen. Vertailu olisi mahdollinen ainoastaan tilanteissa, joissa on käytettävissä vertailukelpoinen epäillyn tai uhrin kasvokuva tai sormenjälki. Lisäksi vertailu edellyttäisi välttämättömyyskriteerin ja muiden ehdotettujen kriteerien täyttymistä.

SIS-asetuksissa ei ole säädetty alaikärajaa kuulutusten tallentamiselle, joten SIS-kuulutuksia voidaan tallentaa myös alaikäisistä. SIS-asetuksissa säädetään EU:n perusoikeuskirjan henkilötietojen suojan ja yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla SIS-järjestelmään tallennettujen henkilötietojen muusta käsittelystä, rekisteröidyn oikeuksista ja oikeussuojakeinoista sekä valvontaviranomaisista. Suoraan sovellettavien SIS-asetusten henkilötietojen suojaa koskevien säännösten voidaan arvioida turvaavan myös lasten oikeutta yksityisyyteen.

Poliisin henkilötietolain 2 §:n 3 momentin mukaan henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Pykälän 4 momentin mukaan henkilötietojen käsittely ei saa ilman hyväksyttävää perustetta perustua henkilöiden ikään, sukupuoleen, alkuperään, kansalaisuuteen, asuinpaikkaan, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, poliittiseen toimintaan, ammattiyhdistystoimintaan, perhesuhteisiin, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn. Periaatesäännökset ja syrjintäkielto tulevat sovellettavaksi myös esityksessä ehdotettuun henkilötietojen käsittelyyn rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
18.2.2026

Oikeusturva

Esityksessä on kyse henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä, jossa rekisteröidyn oikeusturvaa takaavat yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaiset oikeussuojakeinot. Valmistelussa on arvioitu, että esimerkiksi tuomioistuimen ennakkolupa ei ole tarkoituksenmukainen oikeussuojakeino, kun kyse on viranomaisen hallussa olevien henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Myöskään EU-oikeuden ei katsota edellyttävän tuomioistuimen lupaa ehdotetun kaltaisessa biometristen tietojen käsittelyssä, koska käsiteltävien tietojen avulla ei voida tehdä yksityiskohtaisia päätelmiä henkilön yksityiselämästä.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivissä säädetään rekisteröidyn oikeussuojakeinoista, rekisterinpitäjän vastuusta ja direktiivin nojalla annettuihin säännöksiin kohdistuvien rikkomisten johdosta määrättävistä seuraamuksista. Rekisteröidyllä on oltava oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, jos hän katsoo, että häneen liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä rikotaan direktiivin nojalla annettuja säännöksiä. Mikäli valvontaviranomainen ei ole toimivaltainen, tulee viranomaisen omatoimisesti siirtää valitus toimivaltaiselle viranomaiselle.

Henkilöllä tulee myös olla oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin valvontaviranomaista vastaan sekä rekisterinpitäjää tai henkilötietojen käsittelijää vastaan. Jos henkilölle aiheutuu aineellista tai aineetonta vahinkoa lainvastaisesta käsittelystä tai muusta direktiivin nojalla annettuja säännöksiä rikkovasta menettelystä, hänellä on oikeus saada korvaus aiheutuneesta vahingosta rekisterinpitäjältä tai muulta jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti toimivaltaiselta viranomaiselta.

Kansallisesti rekisteröidyn oikeusturvasta ja seuraamuksista säädetään rikosasioiden osalta rikosasioiden tietosuojalaissa. Lain oikeusturvaa koskevassa 9 luvussa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, rekisteröidyn oikeudesta tehdä valitus hallinto-oikeudelle, jos tietosuojavaltuutettu laiminlyö toimenpidepyynnöille säädetyn kolmen kuukauden määräajan noudattamisen sekä muutoksenhausta tietosuojavaltuutetun päätökseen. Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään myös rekisterinpitäjän velvollisuudesta korvata taloudellinen ja muu vahinko, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle tämän lain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä sekä valvontaviranomaisena toimivan tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista.

Viranomaisia sitoo henkilötietojen käsittelyssä hallinnon lainmukaisuusperiaate ja viranomaisten on noudatettava hallinnon yleislakeja. Lainmukainen henkilötietojen käsittely kuuluu viranomaisissa työskentelevien virkavelvollisuuksiin. Virkavastuu voi toteutua rikosoikeudellisena virkavastuuna, kurinpidollisena virkavastuuna tai vahingonkorvausvastuuna. Viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä hallintokantelu ylemmälle viranomaiselle. Viranomaisten henkilötietojen käsittelyä valvovat myös valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies, joiden tehtäviin kuuluu yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta.

Lainmukaiseen henkilötietojen käsittelyyn kuuluu muun muassa henkilötietojen käsittely ainoastaan laissa sallittuihin käsittelytarkoituksiin. Henkilötietoja käsittelevien tahojen virkavelvollisuuksiin kuuluu esimerkiksi varmistaa, ettei rikosten estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvän tietojen vertailun yhteydessä mahdollisesti havaittuja lievempiin rikosepäilyihin liittyviä tietoja hyödynnetä ilman lakisääteistä perustetta. Esityksessä ehdotetaan edellä kuvatusti myös tietosuojan yleislainsäädäntöä täydentävää sääntelyä päätöksenteosta ja vertailujen toteuttamisessa sovellettavasta menettelystä. Rekisterinpitäjänä toimiva Poliisihallitus vastaa kaikesta poliisin henkilötietojen käsittelystä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti. Lisäsuojatoimena Poliisihallituksen olisi myös tilastoitava ehdotettua biometristen tietojen käsittelyä ja annettava tietosuojavaltuutetulle vuosittain selvitys käsittelystä ja sen valvonnasta.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi